

OBSAH

- Karel Valoch*, **Industrie nejstaršího paleolitu v Evropě** – The oldest Palaeolithic industry in Europe 3–22
- Vladimír Salač*, **Oppida a urbanizační procesy ve střední Evropě** – Oppida and urbanisation processes in Central Europe 23–64
- Rudolf Procházka* – *Martin Hložek* – *Blanka Holubová Závodná*, **Doklady neželezné metalurgie ze sklonku 12. století z Brna, Josefské ulice** – Belege für Buntmetallurgie aus dem Ende des 12. Jahrhunderts aus Brünn (Brno), Josefská-Straße 65–89

MATERIALIA

- Slavomil Vencl* – *Miroslav Dobeš* – *Jan Zadák* – *Jaroslav Řídký*, **K osídlení kultury řivnáčské na východním okraji Prahy** – Zur Besiedlung der Řivnáč-Kultur am Ostrand von Prag 90–135
- David Parma* – *Jiří Kala* – *Miriam Nývltová Fišáková* – *Michaela Rašková Zelinková*, **Netradiční materiál, neobvyklý předmět. Opomíjený segment kostěné industrie mladší doby bronzové** – Non-traditional material and a non-traditional object. A neglected sort of the Late Bronze Age bone industry 136–150
- Martin Trefný* – *Alexandra Kloužková* – *Miloslav Chytráček* – *Vladimír Hanykýř*, **K problematice původu napodobenin řecké keramiky z Plzně-Roudné a Chržína** – On the origin of imitation of Greek pottery from Plzeň-Roudná and Chržín 151–161
- J. Vincent S. Megaw* – *M. Ruth Megaw*, **The Kanín stamped sherd – a further note** – Ještě ke zlomku kolkované keramiky z Kanína 162–163

NOVÉ PUBLIKACE

- Vladimír Salač*, Helmut Birkhan: *Nachantike Keltenrezeption. Projektionen keltischer Kultur* (Wien 2009) 164–169
- Jiří Macháček*, Felix Biermann – Thomas Kersting – Anne Klammt Hrsg.: *Siedlungsstrukturen und Burgen im westslawischen Raum. Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 52* (Langenweißbach 2009) 169–174

- A. Bartošková, F. Biermann – T. Kerstin – A. Klammt* Hrsg.: Siedlungsstrukturen und Burgen im westslawischen Raum. Beiträge der Sektion zur slawischen Frühgeschichte der 17. Jahrestagung des Mittel- und Ostdeutschen Verbandes für Altertumsforschung in Halle an der Saale, 19. bis 21 März 2007. Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 52 (Langenweissbach 2009) 174–177
- Josef Unger, Jakub Vrána*: Olomouc – Slavonín (U hvězdárny). Mladohradištní pohřebiště (Olomouc 2008) 177–179
- Zdeňka Nerudová, J. M. Burdukiewicz – A. Wiśniewski* eds.: Middle Palaeolithic Human Activity and Palaeoecology: New Discoveries and Ideas (Wrocław 2010) 180
- Martin Čechura, D. Dvořáčková-Malá – P. Charvát – B. Němec* edd.: Za zdiemi kláštera. Cisterciáci v českých dějinách (České Budějovice 2010) 181–182
- Jan Kypka, Karel Kibic ml.*: Středověká venkovská sakrální architektura na Čáslavsku (Praha 2010) 182–183
- Sl. Vencl, Stefan Karol Kozłowski; Włodzimierz Antoniewicz*, profesor z Warszawy (Warszawa 2009) 183
- Václav Matoušek, Eva Macková – Jiří Slavík*: Polní opevnění od třicetileté války do roku 1945 (Jaroměř–Josefov 2010) 183–184
- Katarína Čuláková, S. B. McCartan – R. Schulting – G. Warren – P. C. Woodman* eds.: Mesolithic Horizons I., II. (Oxford 2009) 184–187
- Sl. Vencl, Zdeňka Nerudová* ed.: Jeskyně Balcarka v Moravském krasu. Interdisciplinární studie – Die Balcarka-Höhle im Mährischen Karst. Eine Interdisziplinäre Studie (Brno 2010) 187
- Ondřej Chvojka*, Pravěk Nová řada 18/2008 (Brno 2009) 187–188
- Martin Tomášek, Jan Prostředník – Petr Šída*: Nejstarší dějiny Českého ráje a horního Pojizeří (Turnov 2010) 189–190
- Jan Kypka, Thomas Weigel*: Schmuckfußböden des 12. Jahrhunderts aus inkrustiertem Estrichgips (Petersberg 2009) 190
- Martin Čechura, Andrzej M. Wyrva*: Świąty Jakub Apostoła. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela (Lednica – Poznań 2009) 190–191

Industrie nejstaršího paleolitu v Evropě

The oldest Palaeolithic industry in Europe

Karel Valoch

Cílem článku je upozornit na nejistoty provázející výzkum paleolitu v Čechách, a zejména publikace z posledních let. Pro kulturní i absolutní zařazení velkých souborů předmětů, získaných výzkumy prakticky pod ornici, scházejí nesporné morfologické, stratigrafické a jiné přírodovědné argumenty. Data vzešlá z těchto výzkumů autor porovnává s výsledky z precizně zkoumaných evropských lokalit. Současně shrnuje aktuální stav bádání o starém paleolitu v Evropě a do jeho kontextu řadí nejstarší doklady přítomnosti člověka z Čech a Moravy.

paleolit – Evropa – Čechy – Morava – hominidi – industrie

The aim of the article is to point out the uncertainty accompanying studies of the Palaeolithic period in Bohemia, particularly in recent publications. Indisputable morphological, stratigraphic and other natural science arguments are lacking for cultural and absolute classification of larger assemblages of finds obtained by terrain excavation. The author of the article compares the data resulting from these excavations with meticulously investigated European sites. At the same time, the author also summarises the current state of research into Early Palaeolithic Europe and classifies the oldest evidence of man in Bohemia and Moravia into its context.

Palaeolithic – Europe – Bohemia – Moravia – hominids – industry

KAREL VALOCH, Moravské zemské muzeum, Zelný trh 6, CZ-659 37 Brno; kvaloch@mzm.cz

Oppida a urbanizační procesy ve střední Evropě

Oppida and urbanisation processes in Central Europe

Vladimír Salač

Článek předkládá nástin dějin bádání o oppidech a urbanizačních procesech v době laténské ve střední Evropě. Autor poukazuje na skutečnost, že interpretace oppid jakožto měst vznikla již na počátku 20. stol., kdy kromě několika málo oppid nebyla jiná laténská sídliště vůbec známa. Dnes tato interpretace neodpovídá stavu poznání laténské sídlištní struktury. Významnou roli v urbanizačním procesu zaujímají nedávno objevená neopevňená výrobní a distribuční centra a centra typu Němčice-Roseldorf, v nichž lze spatřovat počátky urbanizace střední Evropy v době laténské. Oppidům je naproti tomu přisouzena především obranná a prestižní úloha.

doba laténská – střední Evropa – Čechy – dějiny bádání – sídlištní struktura – urbanizace – oppida – centrální místa

The article offers an outline of the history of research into oppida and urbanisation processes of the La Tène period in Central Europe. The author addresses the fact that the interpretation of oppida as towns came about at the beginning of the 20th century when, besides a few oppida, no other La Tène settlements were known at all. Today this interpretation does not correspond with what we know regarding the La Tène settlement structure. Recently discovered unfortified production and distribution centres and centres of Němčice-Roseldorf type play a significant role in the urbanisation process, in which we are able to see the beginnings of urbanisation of Central Europe during the La Tène period. As opposed to these, the oppida are attributed tasks primarily of a defensive and prestigious nature.

La Tène period – Bohemia – history of research – settlement structure – urbanisation – oppida – central places

Doklady neželezné metalurgie ze sklonku 12. století z Brna, Josefské ulice

Belege für Buntmetallurgie aus dem Ende des 12. Jahrhunderts
aus Brünn (Brno), Josefská-Straße

Rudolf Procházka – Martin Hložek – Blanka Holubová Závodná

Během výzkumu na parcele v Josefské ul. 7 (1988–1992, 2001) byla odkryta jáma z 12./13. stol. se souborem zlomků tyglíků, které byly vyrobeny většinou z okrajů grafitových zásobnic. Jen jeden zlomek pochází ze speciálně vyrobeného tyglíku rovněž s příměsí grafitu. Pomocí analytických metod (RFA, SEM-EDX, EMPA) byla prokázána přítomnost mědi a zinku na povrchu tyglíků, lze uvažovat o produkci či recyklaci mosazi. Svědectví o kovové produkci v několika místech v Brně 12. stol. můžeme spojit s rozvojem zdejší předlokační aglomerace. Novou kvalitou přinesla výroba velkých grafitových tyglíků v souvislosti se založením města ve 2. čtvrtině 13. století.

raný středověk – Morava – Brno – neželezná metalurgie – RFA – SEM-EDX – EMPA

***Evidence of non-ferrous metallurgy from the end of the 12th century, discovered in Josefská St in Brno.** A pit from the 12th/13th century excavated in the area of the pre-urban agglomeration of Brno produced a collection of small crucibles, mostly made from the rims of graphite clay storage vessels. Only one potsherd comes from a specialised smelting pot, also with an admixture of graphite. As a variety of analyses (XRF, SEM-EDX, EMPA) proved the presence of copper and zinc on the surface of the crucibles, we can therefore assume this probably relates to the production of brass objects. The find is further evidence of metal production in Brno of the 12th century. The production of large graphite crucibles expanded with the founding of the town in the second quarter of the 13th century, and the occurrence of these vessels indicates a new quality in metallurgical production.*

Early Middle Ages – Moravia – Brno – non-ferrous metal production – XRF – SEM-EDX – EMPA

MARTIN HLOŽEK, Metodické centrum konzervace Technického muzea v Brně, Purkyňova 105, CZ-612 00 Brno; mhlozek@seznam.cz

BLANKA HOLUBOVÁ ZÁVODNÁ, Ústav geologických věd, Přírodovědecká fakulta MU, Kotlářská 2, CZ-611 37 Brno; Blanka.zavodna@centrum.cz

RUDOLF PROCHÁZKA, Archeologický ústav AVČR, v.v.i., Královopolská 147, CZ-612 00 Brno rudprochazka@seznam.cz

K osídlení kultury řivnáčské na východním okraji Prahy

Slavomil Vencl – Miroslav Dobeš – Jan Zadák – Jaroslav Řídký

Dlouhodobý průzkum severovýchodního okolí Prahy poskytl značné množství archeologických pramenů různých období, mj. památek řivnáčské kultury z konce středního eneolitu (ca 3100–2800 BC). Nejdůležitější soubor pochází z polozemnice obj. 13/76 v Praze-Dubči ze starší fáze řivnáčské kultury. Z jejího inventáře zaujme zejména hojný výskyt formálně archaické hrubotvaré industrie. Na základě distribuce a četnosti 16 evidovaných lokalit řivnáčské kultury ve sledované oblasti a jejího srovnání s jinými regiony se autoři zabývají otázkou, zda tamější výrobní aktivity nositelů této kultury byly převážně zemědělské, nebo zda mohly být v některých méně příhodných oblastech též pastevecké.

Čechy – eneolit – řivnáčská kultura – hrubotvará industrie – struktura osídlení

On the settlement of the Řivnáč culture on the eastern periphery of Prague. The long-term research in the north-eastern area of Prague have yielded a substantial amount of archaeological evidence from various periods, including relics of the Řivnáč culture from the end of the Middle Eneolithic (ca 3100–2800 BC). The most important assemblage stems from feat. (pit-house) No. 13/76 in Prague-Dubeč, dating to the earlier phase of the Řivnáč culture. Of particular interest in its inventory is the abundant occurrence of the formally archaic heavy-tool industry. Based on the distribution and frequency of 16 recorded localities of the Řivnáč culture in the studied area and their comparison with other regions, the authors focus on the question of whether the local manufacturing activities conducted by the bearers of this culture were primarily agricultural in nature or whether they may also have been pastoral in less suitable areas.

Bohemia – Eneolithic – Řivnáč culture – heavy-tool industry – settlement structure

MIROSLAV DOBEŠ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha; dobes@arup.cas.cz
JAROSLAV ŘÍDKÝ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha; ridky@arup.cas.cz
SLAVOMIL VENCL, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha; vencl@arup.cas.cz
JAN ZADÁK, V. Kovaříka 349, CZ-190 11 Běchovice 2

Netradiční materiál, neobvyklý předmět Opomíjený segment kostěné industrie mladší doby bronzové

David Parma – Jiří Kala – Miriam Nývltová Fišáková –
Michaela Rašková Zelinková

Příspěvek prezentuje dvojici artefaktů vyrobených z lidských kostí, pocházející z různých lokalit mladší doby bronzové na Moravě. Vzhledem k jistým formálním shodám jsou dále prezentovány nálezy hlazených a vrtaných artefaktů podobného stáří, vyráběných ovšem z mnohem běžnějšího materiálu, kostí koně a tura. Z prozatím nepočtených publikací podobných předmětů pravěkého původu se zdá, že mezi nimi jsou artefakty funkčně interpretovatelné jako brusle či skluznice saní, stejně jako artefakty zcela odlišné funkce, užívané jako hladidla na kůži či jinak.

Morava – mladší doba bronzová – antropologie – kostěná industrie – lidská kost

Non-traditional material and a non-traditional object. A neglected sort of the Late Bronze Age bone industry. *The work presents a pair of artefacts made from human bones and originating from various locations in Late Bronze Age Moravia. Due to a certain formal congruence, also finds of smoothed and drilled artefacts of a similar age are presented, which are however made from more common material such as horse or ox bone. From a smaller amount of publications on similar artefacts of prehistoric origin published thus far, it appears that these also include items that can functionally be interpreted as skates or sled runners, as well as artefacts of an entirely different function, used as hide burnishers, or other.*

Moravia – Late Bronze Age – anthropology – bone industry – human bone

JIŘÍ KALA, Ústav archeologické památkové péče Brno, v.v.i., Kaloudova 30, CZ-612 00 Brno; kala@uapp.cz
MIRIAM NÝVLTOVÁ FIŠÁKOVÁ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Královopolská 147, CZ-612 00 Brno
miriam@iabrno.cz
DAVID PARMA, Ústav archeologické památkové péče Brno, v.v.i., Kaloudova 30, CZ-612 00 Brno
parma@uapp.cz
MICHAELA RAŠKOVÁ ZELINKOVÁ, Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty MU, Vinařská 5, CZ-603 00
Brno; m.zelinko@email.cz

K problematice původu napodobenin řecké keramiky z Plzně-Roudné a Chržína

Martin Trefný – Alexandra Kloužková – Miloslav Chytráček –
Vladimír Hanykýř

Příspěvek přináší vyhodnocení analýzy chemického a mineralogického složení keramických vzorků nádob z Plzně-Roudné a z Chržína s malovanou výzdobou v podobě meandru, které jsou považovány za imitace řeckých předloh. Na základě srovnání se složením střeptové hmoty lokální keramiky je předpokládán domácí původ u nálezů z Chržína a nálezů z Plzně-Roudné. Mikroskopické studium umožňuje u zlomku z Chržína rovněž rekonstruovat způsob provedení malby. Výsledky analýz přinášejí nové poznatky o způsobu šíření technologických a výzdobných inovací, resp. o roli dálkových kontaktních spojení mezi jihem a středem Evropy v době halštatské a časně době laténské.

Čechy – doba halštatská – doba laténská – keramické imitace – řecká keramika – chemické a mineralogické složení – původ

On the origin of imitation of Greek pottery from Plzeň-Roudná and Chržín. *The work presents an evaluation of an analysis of the chemical and mineralogical composition of pottery samples of vessels from Plzeň-Roudná and Chržín with meander-like painted decoration, considered to be an imitation of Greek models. Based on comparisons with the composition of shards from local pottery, a domestic origin is presumed for the finds from Chržín and Plzeň-Roudná. A microscopic study of a fragment from Chržín allows also a reconstruction of the painting method used. Results of analyses offer new insight into the method of distribution of technological and decorative innovation, i.e. on the role of long-distance contact routes between Southern and Central Europe during the Hallstatt and Early La Tène periods.*

Bohemia – Hallstatt period – La Tène period – pottery imitations – Greek pottery – chemical and mineralogical composition – origin

VLADIMÍR HANYKÝŘ, Ústav skla a keramiky, Vysoká škola chemicko technologická, Technická 5, CZ-166 28 Praha 6; Vladimír.Hanykyr@vscht.cz

MILOSLAV CHYTRÁČEK, Archeologický ústav AV ČR, Letenská 4, CZ-118 01 Praha; chytracek@arup.cas.cz

ALEXANDRA KLOUŽKOVÁ, Ústav skla a keramiky, Vysoká škola chemicko technologická, Technická 5, CZ-166 28 Praha 6; Alexandra.Klouzkova@vscht.cz

MARTIN TREFNÝ, Národní muzeum, Václavské nám. 68, CZ-115 79 Praha 1; trefnymartin@seznam.cz

The Kanín stamped sherd – a further note

J. Vincent S. Megaw – M. Ruth Megaw

As a foot-note to the early La Tène stamped sherd from Kanín (Central Bohemia) the question as to the nature of the implement used is revisited. An analogy with the pintaderas of the Vekerzug culture raises possibility of the use of ceramic stamps rather than ones of bone or wood or metal evidence for which in neither case has to date been found.

early La Tène – Bohemia – Vekerzug culture – pottery stamps

Ještě ke zlomku kolkované keramiky z Kanína. Poznámka k laténskému kolkovanému keramickému zlomku z Kanína (okr. Nymburk) se vrací k otázce materiálu, z něhož byl příslušný kolek vyroben. Evidence analogických keramických kolků z prostředí vekerzugské kultury přikládá na váže možnosti, že i zlomek z Kanína byl zdoben keramickým nástrojem.

raně laténská kultura – Čechy – vekerzugská kultura – keramické kolky

J. VINCENT S. MEGAW, Department of Archaeology, Flinders University, GPO Box, 2100 Adelaide SA 5001, Australia; vincent.megaw@flinders.edu.au

M. RUTH MEGAW, Department of Archaeology, Flinders University, GPO Box, 2100 Adelaide SA 5001, Australia